

Een indiaan, een kleine boer en een boerenleider uit Brazilië, een documentaire van filmer Wiek Lensen, acht gasten, van vertegenwoordigers van boerenorganisaties tot milieu-activisten, van wetenschappers tot politici, twee journalisten die presenteren en de gasten scherp interviewen, een muziekbond uit Grubbenvorst en meer dan 100 geïnteresseerde bezoekers. Dat zijn de ingrediënten van de Talkshow “Veevoer & Soja” die op 1 oktober 2012 gehouden is op de Floriade in Venlo. Een lange avond, die soms ontroerde, veel informatie verschaftte, enkele keren tot debat leidde en bovenal de betrokkenheid bij de problemen van de kleine boeren en de inheemse bevolking van de deelstaat Mato Grosso in Brazilië tastbaar maakte.

Op 1 oktober organiseerden de SP Werkgroep Land- en Tuinbouw Noord-Limburg samen met Behoud de Parel en filmmaker Wiek Lensen met financiële steun van Oxfam/Novib, Milieudefensie en de SP-afdelingen Horst aan de Maas en Venray de Talkshow “Veevoer & Soja”. Gesproken werd over de ecologische en sociale impact van de productie van soja in Brazilië voor het oerwoud en de savannen en voor de kleine boeren en inheemse bevolking. En er werd gekeken naar hoe vanuit Nederland, de grootste soja-importeur van Europa, een bijdrage geleverd kan worden aan de oplossingen voor de problemen in Brazilië.

De talkshow wordt ingeleid door een fragment uit een documentaire die filmer Wiek Lensen maakte in Brazilië (<http://vimeo.com/user13714409/review/50283644/7bd3f3d710>), gevolgd door een nadere toelichting van Nilfo Wandsgeer, een kleine boer uit de Braziliaanse deelstaat Mato Grosso. Hij vertelt over de strijd op leven en dood – letterlijk – die momenteel gevoerd wordt in Mato Grosso. Grote sojaboeren kappen het oerwoud in de Amazone weg, “pistoleiros” (huurmoordenaars) worden ingezet om leiders van kleine boeren en de inheemse bevolking te vermoorden en de bevolking daarmee zo te intimideren dat ze wegtrekken en het land vrij komt om nog meer soja en mais te verbouwen. Soja en mais die vooral bedoeld is voor de export. Soja vooral naar Nederland en steeds meer ook naar China. En met vliegtuigjes wordt de soja en mais besproeid met landbouwgif. Volgens professor Piganatti – die onderzoek heeft gedaan naar het gebruik van gif in de sojateelt en de invloed daarvan op de gezondheid van mensen - stelt dat er op dit moment van de vijftig meest gebruikte giften in Mato Grosso er 22 verboden zijn in Europa. Ook DDT wordt gebruikt, hoewel dit gif in Brazilië verboden is. Recent onderzoek van de Braziliaanse universiteit, onder leiding van professor Piganatti leert dat 100% van de moeders van pasgeboren baby's gif – waaronder DDT - in de moedermelk heeft opgenomen! En er zijn veel misgeboorten of er komen misvormde kinderen ter wereld als gevolg van het gif. Nilfo Wandsgeer benadrukt dat soja – met de huidige grootschalige productiewijze (monocultuur) nooit duurzaam kan zijn, in weerwil van de stelling van de “Round Table on Responsible Soy” (RTRS), dat in Mato Grosso “groene” soja wordt geteeld. De RTRS (http://www.taskforceduurzamesoja.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=) is een internationaal platform waarin sojaproductanten, sojahandel, verwerkende industrie, banken en maatschappelijke organisaties samenwerken om duurzaamheidscriteria voor de mondiale sojateelt te ontwikkelen en in de praktijk te implementeren. Verderop

meer hierover. De Braziliaanse boer, lid van de Braziliaanse ngo Formad, pleit er voor dat Nederland – de Nederlandse consumenten – moeten eisen dat de geïmporteerde soja voldoet aan een minimale set aan eisen op gebied van milieu en arbeidsvoorwaarden. En vervolgens die eisen ook écht handhaven! Buitenlandse druk – zeker vanuit Nederland – is onontbeerlijk.

Tweede inleider op de talkshow is Niek Koning, universitair docent en onderzoeker voor Agrarische Economie en Plattelandsbeleid aan de Wageningen Universiteit. Hij houdt een referaat over de ontwikkeling van de soja-import door de jaren heen. In de jaren '60 werd Europa – in het kader van de wereldomspannende onderhandelingen over vrijhandel tussen staten – onder druk gezet door de Verenigde Staten van Amerika om alle import onbeperkt toe te laten. Ook al zou dat ten koste gaan van de productie in het eigen land. Die Amerikaanse druk werd “afgekocht” door concessies te doen ten aanzien van plantaardige oliën en eiwithoudende gewassen. In de toen nog gerechtvaardigde verwachting dat deze concessies in de praktijk nauwelijks negatieve consequenties zou hebben op de Europese markt. Dat viel echter vies tegen. De achteraf als “gat van Rotterdam” (de invoerhaven voor deze producten) gekwalificeerde overeenkomst leidde tot een “explosie” van (onder andere) de import van sojaproducten. Gevolg: margarine werd goedkoper, er ontstonden zuiveloverschotten die gedumpt werden op de wereldmarkt en veel soja werd verwerkt in Europees veevoer. In de zogenoemde Uruguay-ronde (een onderhandelingsronde van de GATT, die is opgestart in 1986 en beëindigd in 1994) probeerde “Europa” tevergeefs het “gat” te dichten en de overeenkomst te repareren, maar de VS gaf niet toe en de pogingen strandden. Wetenschapper Koning pleit voor het in Europa (weer) zélf produceren van eiwithoudende gewassen en die niet van elders te importeren. Overigens – zo stelt hij meteen – zou die invoerbepijking de kleine boeren in Brazilië niet rechtstreeks helpen.

Koning constateert dat de kleine boeren in Brazilië stiefmoederlijk worden behandeld door de overheid. Er wordt door die overheid vele malen meer geïnvesteerd in de grootschalige landbouw van bijvoorbeeld de exporterende sojaboeren, dan de boerengezinsbedrijven, die met name hun producten leveren op de binnenlandse markt (de exportlandbouw krijgt 5 keer meer dan de 5 miljoen familiale boeren). Gevolg is dat die kleine bedrijven op een laag ontwikkelingsniveau en het daarbij horende lage productieniveau staan. Tijdens de regeringsperiode van de sociaaldemocraat Lula werd de kleinschalige landbouw nog wel gestimuleerd en dat leidde toen vrijwel meteen tot een verdrievoudiging van de productie! Ook voor de exportlandbouw werd de subsidie verhoogd, de verhouding 1 op 5 bleef in stand, terwijl onder de huidige president Dilma minder verstrekt wordt aan de boerengezinsbedrijven. Oplossingen voor de kleine boeren in Brazilië liggen volgens Niek Koning vooral in het vergroten van de toegang tot landbezit, de inperking van het “landjepik” van de sojaboeren en het verstrekken van kredieten aan de kleine boeren. Voor de toekomst is soja niet nodig voor Europa, terwijl de behoefte aan soja in Zuid- en oost-Azië enorm zal toenemen. De productie van deze soja kan naar het idee van Koning goed plaatsvinden in Zuid-Amerika, met haar grote landreserves, bijvoorbeeld door de savannes

verder te ontginnen. Dat zou dan meteen ook de druk op Afrika, waar China veel land opkoopt om te kunnen voorzien in haar (toekomstige) voedselbehoefte wat weg kunnen nemen. Later in de talkshow zal Luc Vankrunkelsven de opvatting m.b.t. de aanwezige landreserve in Zuid-Amerika bestrijden: ook de savannen kenmerken zich door een grote biodiversiteit, die vernietigd zal worden, als er een verdere soja-monocultuur toegestaan wordt.

Wereldwijd – zo vervolgt Koning zijn uiteenzetting – zal voor de langere termijn gewaakt moeten worden voor voedseltekorten, die prijsstijgingen tot gevolg zullen hebben, met alle gevolgen van dien, zoals we hebben kunnen zien bij de “Arabische Lente”. Zulke prijsstijgingen worden later weer teniet gedaan door investeringen, die leiden tot overproductie en weer (fors) dalende prijzen. Daarnaast speelt dat de reserves aan water en grondstoffen (onder andere olie) afnemen. Die zullen weer een prijsopdrijvend effect hebben. We moeten volgens de Wageningse Koning tijdig investeren, om er voor te zorgen dat er voldoende voedsel geproduceerd blijft worden voor de wereldbevolking. Daarbij is van belang dat de landbouwprijzen stabiel blijven en investeringen in de productie tóch lonend. Om de stabiliteit op wereldniveau te bereiken, zullen mechanismes ontwikkeld moeten worden, die het mogelijk maken om de productie van bijvoorbeeld bio-energie en bio-plastics aan banden te leggen op het moment dat de schaarste aan voedingsgewassen de voedselprijs opdrijven. Die stabiliteit kan óók bevorderd worden als Europa haar voedsel zoveel mogelijk zélf produceert.

Na de inleidingen komt het eerste thema van de talkshow aan de orde: de ecologische impact van de sojaproductie. Dit thema wordt eveneens ingeleid door een fragment uit de documentaire: <https://vimeo.com/user13714409/review/50420453/a192a73177>. Klaas Breunissen (<http://www.milieudefensie.nl/veevoer/veelgestelde-vragen-over-soja>), sojadeskundige van Milieudefensie; Luc Vankrunkelsven, Norbertijn, actief in Brazilië onder de kleine boeren en indianen en in België met de Werkgroep voor Rechtvaardige en Verantwoorde Landbouw, Wervel (<http://www.wervel.be/>) en auteur van meerdere boeken over Brazilië en soja; Hans van Kessel, bestuurslid van de Nederlandse Akkerbouwvakbond (<http://www.nav.nl/>) en Henk Flipsen, directeur van de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie Nevedi (<http://www.nevedi.nl/>) worden scherp geïnterviewd door Aart van Cooten (agrarisch journalist) en Jos van den Broek (L1 TV). Breunissen is verklaard tegenstander van soja-import en bestrijder de opvattingen van de RTRS over “groene” soja. Vankrunkelsven probeert in België de bewustwording op gang te brengen over wat er in Brazilië gebeurt en bestrijdt de schaalvergroting in de landbouw, die zowel in Brazilië als hier destructief werkt. Hans van Kessel pleit al jaren voor de uitbreiding van de teelt van eiwithoudende gewassen (zie ook: <http://edepot.wur.nl/166085>), onder andere ter vervanging van de geïmporteerde soja. Henk Flipsen is een medestander van de RTRS. De presentatoren vatten de ecologische problemen die de teelt van soja met zich mee brengt nog eens samen: vergiftiging van de bevolking, zowel direct via de sporeivliegtuigjes als indirect, doordat het landbouwvergif dat gebruikt wordt op de sojaplantages uitspoelt en

terecht komt in de waterbronnen en rivieren (waar de inheemse bevolking van afhankelijk is) en vragen vervolgens de visie van de talkshowgasten. Henk Flipsen betoogt dat het sojagebruik in Nederland minimaal is. Slechts 1% van de wereldproductie (twee miljoen ton) komt in Nederland terecht. En “maar” 20 tot 30% van de sojaschroot maakt deel uit van het veevoer. Klaas Breunissen werpt tegen dat Nederland de grootste importeur van soja is van Europa en wereldwijd de grootste na China! En 90% van de in Nederland geïmporteerde soja wordt gebruikt voor veevoer. Hans van Kessel vult aan met de opmerking dat soja 80% uitmaakt van de eiwithoudende gewassen, die hier omgezet worden. Hans van Kessel benadrukt dat een groot verschil bestaat in het “speelveld” in Brazilië ten opzichte van dat in Europa. In Brazilië biedt de (uitvoering van de) wet bescherming aan de grote (soja)boeren, terwijl de wetgeving in Europa in principe voor iedereen gelijk is. Van Kessel bepleit dat de teelt van eiwithoudende gewassen in Europa de soja zeer wel zou kunnen vervangen en waar nodig kan er ook (veredelde) soja in Europa geteeld worden. Maar probleem bij de in Europa geteelde vervangers van de geïmporteerde soja is de prijs van de Europese eiwithoudende gewassen. Die is véél hoger dan die van de geïmporteerde soja, ondanks de transportkosten voor soja, die in de prijs van soja inbegrepen zijn. Dat komt door de verschillen in grondprijzen, de verschillen in de lonen en de verschillen in de milieueisen, die de producenten opgelegd krijgen. Omdat de teelt van eiwithoudende gewassen in Europa nauwelijks lonend is, wordt er ook weinig gedaan aan de ontwikkeling van deze gewassen. In tegenstelling tot de ontwikkeling van soja, waardoor de opbrengst en kwaliteit van het sojaproduct aanmerkelijk veel hoger ligt (als bijvoorbeeld dat van de erwt). Klaas Breunissen sluit aan op het pleidooi van Van Kessel door te pleiten voor enerzijds minder vleesconsumptie in Europa en anderzijds soja te vervangen door plantaardige eiwitten die in Europa geteeld zijn. Een derde “trap” in diens pleidooi behelst de verduurzaming van de productie van soja in Brazilië. Luc Vankrunkelsven sluit zich daar grotendeels bij aan. Maar aanvullend stelt hij dat minder vlees consumeren gecombineerd moet worden met minder vlees exporteren! Nederland exporteert op grote schaal zijn vlees; meer dan 80% van het in Nederland geproduceerde vlees gaat naar het buitenland. Hij benadrukt in de talkshow de voedselsoevereiniteit van elk land: elk land moet de kans krijgen voedsel te produceren voor eigen gebruik. Dat impliceert volgens Vankrunkelsven dat de – wat hij noemt – familiale bedrijven, waarvan er zo’n 5 miljoen zijn in Brazilië, de ruimte krijgen. Letterlijk. Overigens – zo merkt hij ook op – telen deze familiale bedrijven deels ook soja. Dat geldt voornamelijk voor de boeren in Zuid-Brazilië. Elders in Brazilië gaat het slechts om megabedrijven, die soja telen. Het sojaprobleem is volgens de Belg een complex probleem, dat juist een probleem is geworden door het gehanteerde landbouwsysteem, dat het meest gekenmerkt wordt door de grootschaligheid. De productie van mais is daarmee te vergelijken.

Aart van Cooten verlegt de discussie naar de vraag of “de oplossing” die de zogenaamde “Round Table” (zie hiervoor) biedt, afdoende is. Henk Flipsen, bij de RTRS betrokken is, wijst op het doel van dit platform: te komen tot het opstellen van criteria die uiteindelijk wereldwijd gelden en op basis waarvan beoordeeld kan worden of de geproduceerde soja “duurzaam” geacht kan worden. Vervolgens kan een certificeringssysteem ingevoerd

worden, waarbij gecertificeerde sojaboeren vervolgens gecontroleerd kunnen worden op het toepassen van de vastgestelde criteria. Dat zou volgens Flipsen een borg kunnen bieden voor de duurzaamheid van geïmporteerde soja. Luc Vankrunkelsven attaqueert Flipsen meteen. Volgens de Norbertijn bestaat er geen duurzame export-soja. Hij verwijst daarbij naar Monsanto, die door genetische manipulatie de soja resistent heeft gemaakt tegen het door haar geproduceerde en verhandelde onkruidverdelgingsmiddel Round Up. Daardoor kan nu de soja (bijvoorbeeld met vliegtuigjes) ruimhartig besproeid worden met Round Up, met de desastreuze gevolgen, die hiervoor beschreven zijn. Omdat alle soja, genetisch gemanipuleerd of niet, op één hoop wordt gegooid en zo geëxporteerd, komt ook deze soja gewoon Europa binnen. En laat nou datzelfde Monsanto deel uitmaken van het platform dat zich "Round Table" noemt, aldus Vankrunkelsven. Verder wijst hij er op dat niet alleen de bossen van de Amazone bedreigd worden, maar ook de cerrado, de Braziliaanse savanne, die een minstens even belangrijke biodiversiteit kennen als het Amazonegebied. De sojaboeren passen een veel gekende truc toe, om land te "veroveren" in het Amazonegebied. Ze ontginnen de grond eerst ten behoeve van de rundveehouderij, wat wettelijk toegestaan is. En als dat (door bijvoorbeeld bomenkap) gerealiseerd is, wordt het land omgezet in een sojaplantage. De RTRS accepteert dit soort praktijken en noemt de soja die van deze plantages afkomstig is, "groene soja", soja die voldoet aan de criteria. De RTRS-standaard die ontwikkeld is, is feitelijk zelfs slechter dan de daarvoor bestaande normen, dit in weerwil van het betoog van Flipsen, dat de RTRS verantwoord pesticidegebruik, verantwoorde arbeidsverhoudingen en bescherming van de biodiversiteit pretendeert. Flipsen noemt het daarentegen een prestatie dat de ontwikkelde criteria, als norm, binnen vijf jaar gerealiseerd zijn. Hij verbaast zich er over dat Milieudefensie zich niet heeft laten zien bij de besprekingen vanuit de Round Table in Nederland. Klaas Breunissen verwijst in zijn reactie naar de eerder naar voren gebrachte argumenten tegen de Round-Table-criteria (<http://www.milieudefensie.nl/nieuws/pers/berichten/verantwoorde-soja-niet-duurzaam>). Hij herhaalt dat minder vleesconsumptie en teelt van eiwitgewassen in Europa meer soelaas bieden. Luc Vankrunkelsven valt hem bij en geeft aan dat de Round Table geen criteria heeft ontwikkeld die de inheemse bevolking beschermt tegen de genocide door de sojaboeren (en hun vanuit Paraguay ingehuurde moordenaars). Hij pleit voor het bestrijden van de soja-import in Europa en de sojaproductie in Brazilië. Het ontbreken van een tarief voor de overslag in de Rotterdamse haven zou bijvoorbeeld nu al aangepakt kunnen worden. In Rotterdam wordt al 50 jaar geen belasting geheven op geïmporteerde soja bij het binnen komen van Rotterdam. 0%! En hetzelfde geldt in de havens van Brazilië sinds de 'Wet Kandir' - sinds 1996 – voor de geëxporteerde soja. In Argentinië bijvoorbeeld is dat niet het geval. Daarom wordt er nu het meest Braziliaanse soja ingevoerd in Rotterdam, omdat aan beide kanten van de oceaan geen belasting moet worden betaald. Maar nog fundamentele acht hij de aanpak van de schaalvergroting van de landbouw (zowel waar het gaat om de soja in Brazilië als de intensieve veehouderij in Nederland en België) met financiering vanuit de overheid. En ook hier zijn de overeenkomsten tussen Brazilië en Nederland/België volgens hem treffend. Daartegenover dient er een stimulans gegeven worden aan de

familiale landbouw en oplossingen geboden worden voor de landloos gemaakte boeren en inheemse bevolking. Familiale landbouw biedt sowieso vele malen meer werkgelegenheid dan het grootschalige productiesysteem. Hans van Kessel ziet ook het leggen van een barrière voor import van goedkope eiwithoudende gewassen als de soja aan de Europese grenzen als een eerste stap, zodat Europees plantaardig eiwit tegen een redelijke en lonende prijs op de markt kan komen. Daarnaast moeten de retailers (zoals Albert Hein) aangepakt worden. Deze moeten gestimuleerd worden tot het betalen van een reële prijs voor bijvoorbeeld vlees. Aan duurzaam verantwoord vlees hangt nu eenmaal een prijskaartje. Luc Vankrunkelsven vult hem aan met de opmerking dat de hennepteelt (“niet voor hasj of weed”, haast hij zich er aan toe te voegen) een geweldig alternatief zou kunnen bieden voor de soja én mais.

Vanuit de zaal wordt aan het forum gevraagd, waarom er steeds gesproken wordt over veevoer, terwijl het toch eigenlijk zou moeten gaan over menselijke consumptie. Klaas Breunissen antwoordt dat er een directe relatie is tussen het veevoer en de consumptie van dierlijke eiwitten (vlees) en betoogde dat consumptie van plantaardige eiwitten de voorkeur zou moeten hebben, al was het maar omdat het efficiënter is.

In zijn commentaar op de bijdrage van de gasten aan de talkshow stelt de Nilfo Wandsgeer, vertaald door Paul Wolters, dat het verminderen van vleesconsumptie al een deel van de oplossing in Brazilië betekent. Dat biedt namelijk daar meer ruimte om andere voedselgewassen te telen. Giba Wateramy (vertegenwoordiger van Formad, een Braziliaanse NGO) vraagt als commentaar op de discussie aan de tafel aandacht voor wat hij noemt “de inheemse kwestie” en van daaruit voor de rechten van de inheemse bevolking, die nu met voeten getreden worden. Minder soja-export zou minder druk op grondverwerving betekenen en dat op haar beurt biedt de indianen de gelegenheid hun leefruimte te behouden. Genito Kaiowá (Indiaan) vertelt dat hij deel uit maakt van een 45.000 mensen tellende gemeenschap, die in de Braziliaanse praktijk géén erkend land bezit. Hij woont met zijn stam op een “eiland” op immense sojaplantages om hen heen. Door de besproeiing van deze plantages met landbouwgif via vliegtuigjes en de vergiftiging van het ter beschikking staande water zijn er veel gezondheidsproblemen. Dáár moet wat aan gedaan worden. Naar aanleiding van de discussie over de duurzaamheid van de soja, stelt Nilfo Wandsgeer dat soja in een monocultuur per definitie niet duurzaam kan zijn, omdat er sprake is van verstoring van het biologisch evenwicht. Als gevolg van deze verstoring is er altijd gif nodig. Ook de grond raakt uit evenwicht. Een ander effect van het landbouwgif: insecten vluchten en gaan naar de grond van de kleine boeren, waar ze vervolgens schade aanrichten. Dat dwingt de kleine boeren haast om ook gif te gebruiken. Nilfo benadrukt nog eens dat 63% van de soja, die in Brazilië geteeld wordt, geëxporteerd wordt. Hij herhaalt dat een importheffing op soja en zelfvoorzienende voedselproductie in Nederland voor de kleine boeren en indianen in Brazilië steunend zou zijn.

Na een optreden van het Parel Leed Actie Orkes Grubbenvôrs (P.L.A.G.) wordt het tweede thema van de talkshow aan de orde gesteld: de sociale impact van de sojaproductie. Na de introductie van het thema door het derde fragment uit de documentaire van Wiek Lensen (<https://vimeo.com/user13714409/review/50423089/71897da87c>) worden in dit deel van de talkshow Henk van Gerven, Kamerlid voor de SP (<http://www.sp.nl/henkvangerven/>); Peter Brouwers, vertegenwoordiger van de ZLTO (<http://www.zlto.nl/>), Sieta van Keimpema, boerin en voorzitter Dutch Dairyman Board (DDB - <http://www.ddb.nu/>) ontstaan vanuit Nederlandse Melkveehouders Vakbond en Guus Geurts, landbouw- en milieudeskundige, fotograaf en schrijver (<http://www.guusgeurts.nl/>) aan de tand gevoeld door de interviewers Van Cooten en Van den Broek. Peter Brouwers van de ZLTO constateert dat er drie groepen boerenbedrijven zijn in Brazilië: de rijke sojaboeren, de kleine boeren/gezinsbedrijven, die het grootste deel van de boerenstand uit maken, net als in Nederland, en de zogenaamde “backyardfarmers”, ook in Nederland voorkomend, die feitelijk niet mee kunnen in de ontwikkeling van de landbouw/achterblijven in die ontwikkeling. Het is met name deze groep die afhaakt. Hij stelt dat de (intensieve) veehouderij in zekere zin afhankelijk is van de veevoederindustrie, waar het gaat om de samenstelling van het veevoer. Hij bespeurt een afname van het soja-deel in dat veevoer. Belangrijk aspect bij de samenstelling van het veevoer is de mineralenhuishouding, waar soja onderdeel van uit maakt. Hij (en de ZLTO) erkennen dat er sprake is van een grote problematiek. Ook hier in Nederland, als het gaat om mestverwerking bijvoorbeeld. De ZLTO doet daar ook wat aan. Betrokken partijen zijn bij elkaar gebracht in de vorm van het “Verbond van Den Bosch”. Dit Verbond heeft als doel gesteld: alle vlees in 2020 moet – over een breed vlak van aspecten – duurzaam zijn. Zie <http://www.brabant.nl/actueel/nieuws/2011/september/advies-commissie-van-doorn.aspx>. Daarbij wordt uitgegaan van de criteria die door de Round Table zijn geformuleerd. Het is van belang om in dit kader ook de burgers te organiseren als kritische consumenten. Voordat Guus Geurts hierop – op verzoek van de interviewers – reageert, wordt hij apart geïntroduceerd. Geurts heeft eind 2011 een vastenactie (43 dagen niets gegeten) gevoerd mede naar aanleiding van de moord op indianen, boerenleiders en milieuactivisten in Mato Grosso en Amazone, in opdracht van sojaboeren grote rundveehouders en houtkappers. De actie was gericht op de Tweede Kamer (zie www.foodjustice.eu). De actie leidde tot moties van de Partij voor de Dieren en de SP, maar de voorstellen van deze partijen hebben het niet gehaald, met name door het verzet van het CDA, VVD en PVV hiertegen. Deze partijen willen niet eens weten welke mensenrechtenschendingen door vrijhandelsverdragen worden veroorzaakt. Deze problematiek wordt namelijk hoofdzakelijk veroorzaakt door het gebrek aan importbescherming van de Europese eiwitproductie.

Vervolgens krijgt Guus Geurts de kans om Peter Brouwers van repliek te dienen met betrekking tot het overnemen van de criteria van de Round Table in het Verbond van Den Bosch. De activist stelt dat het overnemen van die criteria slechts een symbolisch gebaar is, dat ook nog mensen op een verkeerd been zet. Soja kan volgens hem – zoals eerder al betoogd door Nilfo Wandsgeer, Klaas Breunissen en Luc Vankrunkelsven – in de vorm van monocultuur (zoals dat nu gebeurt in Zuid-Amerika) niet duurzaam geteeld worden. Feitelijk

legitimeert de RTRS en in haar kielzog het Verbond van Den Bosch de huidige productiemethode, die zoveel ellende voor de kleine boeren en inheemse bevolking daar met zich mee brengt. Geurts vindt het nodig dat er een importheffing komt voor de invoer van soja in Europa en dat eiwithoudende gewassen in Europa zelf verbouwd worden, als alternatief voor de Zuid-Amerikaanse soja. Daarnaast heeft Guus Geurts ook kritiek op de streefdatum – 2020 - die het Verbond van Den Bosch heeft gesteld om te komen tot wat – in hun ogen – dan duurzaam heet. 2020 is volgens hem véél te laat. Daarbij komt dat dan pas de helft van het veevoer in Europa geteeld hoeft te worden. In zijn ogen zou Europa dan nagenoeg volledig zelfvoorzienend moeten zijn wat betreft plantaardige eiwitten. Sieta van Keimpema vraagt aandacht voor het feit dat het inkomen van boeren – wereldwijd – veel te laag is, in gevallen zelfs helemaal ontbreekt. Zij pleit er voor dat je een eerlijke prijs betaalt voor de landbouwproducten, als je eisen stelt aan de manier van produceren. Tegelijkertijd moet er tegenwicht geboden worden aan de agrofood-industrie, die mensen aan de kant schuift, zoals in Mato Grosso zichtbaar wordt. Zij zegt te kunnen spreken over een vorm van “genocide” onder de kleine boeren, die in rap tempo verdwijnen uit onder andere Brazilië, als gevolg van een te laag inkomen. Maar ook in Nederland speelt deze problematiek. Van Keimpema reageert op de stelling van Geurts dat de streefdatum van het Verbond van Den Bosch – duurzame vleesproductie (en in het verlengde daarvan gebruik van “groene” soja in 2020 – veel te ver weg ligt, en de reactie daarop van Peter Brouwers dat het niet sneller kan, met de stelling dat als “de politiek” het wil, veel sneller resultaten geboekt kunnen worden. Henk van Gerven geeft aan dat de situatie, zoals die beschreven is in het filmpje en tijdens de talkshow getuigt van neokolonialisme. De sojaproductie vindt vrijwel louter en alleen plaats voor de export. De verhalen van de mensen in de filmfragmenten van de documentaire van Wiek Lensen en van Nilfo Wandsgeer, Giba Wateramy en Genito Kaiowá bezorgen hem rillingen over zijn lijf. Van Gerven – zelf als huisarts actief geweest – gruwelt van de praktijken met het landbouwgif, dat de gezondheid van de plaatselijke bevolking op het spel zet. Voor hem ligt de oplossing in marktregulering. Er moet volgens hem Europese regelgeving komen, die leidt tot het stoppen van de soja-import en de productie van “Europese” eiwithoudende gewassen stimuleert. Daarnaast gevraagd twijfelt hij of daar momenteel – in de politieke verhoudingen die zijn ontstaan na de recente verkiezingen – een meerderheid voor te vinden is. Veel zal afhangen van de opstelling van de PvdA, die momenteel in onderhandeling is met de VVD in het kader van de regeringsvorming. De VVD staat voor een verder liberaliseringsbeleid, die de sojapraktijken zal versterken en de vraag is of de PvdA daar weerstand aan zal bieden. Op landbouwgebied moet juist minder liberalisering nagestreefd worden, vooral ook om de boeren een goed inkomen te bezorgen, zoals Sieta van Keimpema betoogde. Peter Brouwers wijst er op, dat de wereldhandelsverdragen – waar Niek Koning in zijn inleiding aan refereerde – niet zomaar gewijzigd kunnen worden. En die handelsverdragen staan een importstop op soja nu eenmaal niet toe, is hij van mening. Hij pleit er voor dat de ngo’s, politiek en agrariërs de retailers aanpakken en hen dwingen niet (meer) te stunten met voedsel. Sieta van Keimpema haakt daar op in door te wijzen op de praktijken van Albert Heijn, die zeer recent

boeren het mes op de keel te zetten door hen koeltjes mede te delen dat zij tussentijds de contracten aan wilden passen en verlagen met 2%. Acties van met name haar organisatie – zij stonden op de stoep bij AH – hebben dat voornemen van AH in ieder geval voorlopig van tafel gekregen. Guus Geurts benadrukt nog eens dat dat soort acties van groot belang zijn, maar – kijkend naar de situatie rondom de sojaproductie, meent hij dat hier de overheid moet ingrijpen. Peter Brouwers op zijn beurt vraagt zich hardop af of de Europese landbouw wel in staat is om de vervangers van soja in voldoende mate te produceren. China vraagt enorm veel meer, gezien de daar expanderende voedselbehoefte. De interviewers leggen hem daarop de vraag voor of het streven van het Verbond van Den Bosch dan niet te veel tijd neemt en te laat is voor de indianen. Daarop stelt Peter Brouwers dat de Round Table ook de positie van de indianen in ogenschouw neemt. Binnen de Round Table is Solidaridad (een ngo) vertegenwoordigd. Die behartigt de belangen van de inheemse bevolking en de kleine boeren in de regio aldaar. Brouwers blijft dan ook van mening dat zij in Europa goed op weg zijn. Guus Geurts bestrijdt dat Solidaridad de belangen van de kleine boeren en inheemse bevolking behartigt en hamert er nog eens op dat “hier” marktbescherming en productiebeheersing noodzakelijk is en dat de voedselproductie wereldwijd regio-georiënteerd moet zijn, in het kader van voedselsoevereiniteit. Sieta van Keimpema benadrukt ook het belang van handelsregels, waarbij het systeem van het volgen van “de laagste prijs” op de helling moet. Dat is een verkeerd systeem, dat zaken als in Brazilië bevordert. Peter Brouwers blijft er echter bij dat de meer geleidelijke weg van het Verbond van Den Bosch, passend in de internationale verdragen en aansluitend op de Round Table, oplossingen kan bieden. Guus Geurts meent dat de – verhoogde - subsidie aan de Round Table en het sojaprogramma binnen het Initiatief Duurzame Handel juist ingetrokken moet worden, omdat zij feitelijk functioneren als “greenwashers” die hun activiteit groener of maatschappelijk verantwoord voordoen dan dat deze daadwerkelijk is. Het zijn in feite subsidies aan de grootgrondbezitters en multinationale agribusiness om het imago op te poetsen.

Op een vraag uit het publiek geeft Guus Geurts aan, dat de soja, die verwerkt wordt in het Nederlandse veevoer, geen afvalproduct is, zoals menig CDA-er (onlangs nog door gedeputeerde Van den Broeck) en ook de LLTB regelmatig stellen. 80 tot 90% van de sojaboon – het schroot - wordt gebruikt voor veevoer. Dat kun je dan toch geen afvalproduct meer noemen!

Een andere vraag uit het publiek betreft de financiering van de sojaboeren. Daarbij wordt de rol van de Rabobank gehekelde. Aart van Cooten wijst er op dat de organisatie ook de Rabobank heeft uitgenodigd om een bijdrage te leveren aan de talkshow, maar de Rabo heeft uiteindelijk besloten geen bijdrage te leveren. Wiek Lensen wordt bij de discussie betrokken en hij vertelt dat hij tijdens diens verblijf in Mato Grosso vast heeft kunnen stellen dat de Rabo een van de grootste financiers is van de sojaboeren. De interviewers leggen Henk van Gerven vervolgens de vraag voor hoe hij aan kijkt tegen de rol van de Rabo. Van Gerven stelt dat financiering van banken alleen toegestaan zou moeten worden, als de steun

leidt tot meer duurzaamheid. Indien de rol van de Rabo inderdaad is als geschetst wil hij die in “Den Haag” aan de kaak stellen. Dat dient op z’n minst onderzocht te worden.

Meer algemeen stelt Henk van Gerven, daartoe aan het slot van de bespreking van dit thema uitgedaagd door de interviewers, dat zijn collega-Kamerleden geïnformeerd moeten worden over hetgeen tijdens de talkshow aan de orde is geweest. Hen moet de indringende vraag voorgelegd worden of zij deze misstanden voor hun rekening willen nemen. Nederland is op vele terreinen gidsland. Laat ze dat dan zeker ook op dit terrein zijn. Hij gaat zich daar in Den Haag sterk voor maken. Woensdag bezoeken de Braziliaanse gasten “Den Haag” om daar kracht aan bij te zetten (http://www.sp.nl/milieu/nieuwsberichten/12761/121003-van_gerven_geschokt_om_misstanden_braziliaanse_sojateelt.html). Hij heeft zich ook voorgenomen vragen te gaan stellen in de Tweede Kamer met betrekking tot de geschetste problematiek.

Nadat de P.L.A.G. nog een kritische versie van het Grubbenvorster volkslied heeft gezongen krijgen aan het einde van de talkshow de Braziliaanse gasten Nilfo Wandsgeer, Giba Wateramy en Genito Kaiowá het woord om hun conclusies – naar aanleiding van hetgeen tijdens de talkshow naar voren is gekomen – te trekken. Genito Kaiowá licht op verzoek van Aart van Cooten nader toe, wat in het fragment van de documentaire van Wiek Lenssen kort aan bod kwam. Hij vertelt dat op een dag zo’n 24 “pistoleiros” (Paraguyaanse huurmoordenaars) hun kamp overvielen en diens vader hebben vermoord. Zijn vader was de leider van de gemeenschap waartoe Genito Kaiowá behoort. De overval was er op gericht om het streven van de indiaanse gemeenschap om hun land terug te krijgen te frustreren. De sojaboeren willen die grond niet terug geven en voor de sojateelt behouden. Giba Wateramy benadrukt dat we allen burgers zijn van deze wereld. Handelen in Nederland heeft effecten op anderen, ook verder weg in de wereld. Als Nederland positie kiest, heeft dat zeker effect, zowel economisch als moreel.

Niek Koning – daartoe uitgenodigd door de presentatoren - heeft een politieke boodschap: hij stelt dat duurzaamheid voorop moet staan, maar stelt dat volkeren dat moeilijk kunnen regelen, als de Verenigde Staten en internationale bedrijven (die een dominante positie innemen in de keten van productie tot consumptie) dat blijven regelen, zoals ze dat nu regelen. De huidige machtspositie van VS en bedoelde bedrijven maakt het moeilijker om die gewenste duurzaamheid te bereiken, maar het is niet onmogelijk. Hij wijst op art. 11 van de GATT (http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/gatt1994_05_e.htm), het verdrag van de WTO, dat stelt dat de productie in eigen land beschermd mag worden in bijzondere omstandigheden. Daarnaast moet Europa als machtige speler op het wereldtoneel niet onderschat worden. Ze moeten zich alleen niet laten ringeloren door bijvoorbeeld de VS.

Met die boodschap in herinnering sluit Paul Geurts, voorzitter van de Werkgroep Land- en Tuinbouw van de SP de Talkshow “Veevoer & Soja” af en overhandigt hij de Braziliaanse gasten als dank een mooi cadeau.